

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

1 december 2014

Kära systrar och bröder,

Advent har anlänt. Profeternas tid mer än någon annan under kyrkans år. Profeterna: de vars gåva är att värma våra hjärtan inför Guds besök. Jesaja, Sakarja, Malaki, Sefanja, Jeremia. Och Johannes döparen. De är alla samtida med oss i advent anno 2014. Bibelns profeter må ha levt och talat årtusenden före oss. Men de tillhör inte det förflutna. De talar nu och här. Dessa som bävat inför Gud och därför kan bära hans bud. Sända av honom som är och som var och som skall komma, äger deras ord en tidlös aktualitet. Verkliga profeter är alltid "relevanta". Deras ord väcker och värmer, renar och rustar. Utan profeterna blir vi överrumplade av Herrens ankomst. Men om vi inte avvisar dem, inte stänger öronen, gör de oss redo. Profetens gåva åt den som lyssnar är en kärlekens uppmärksamhet.

Övning i kärlekens uppmärksamhet. Så definieras fastans djupare mening i den asketiska traditionen. Om inte själen befrias från övervikt och det hårdnade hjärtat mjukas upp kan inte människan vinna den ömhet och känslighet inför alla människors, ja, hela världens skönhet, som skänker henne likheten med Gud. Askesen är ett fritt val, som svar på Guds kärlek. En aktiv överlåtelse som möjliggör Andens renande verk så att myntet som rullats i smutsen kan befrias från damm, för att anknyta till Jesu liknelse.

Den kristna kallelsen – gudsligheten – som är varje människas kallelse, förutsätter den mänskliga friheten. Vår frihet är en avgörande del av vår likhet med Gud. "Människan är fri sedan begynnelsen", säger Irenaeus av Lyon, och tillägger: "Gud är frihet, och det är till Guds likhet som människan har skapats." När människan inte fullbordar sin kallelse är det för att hennes viljekraft sviker henne. Trögheten i den mänskliga naturen, försvagad av synden, tar överhanden och människans naturliga strävan, mot Gud och ett liv i kärlek, förvänds i dess motsats: egenkärlek.

Därför är varje fastetid i kyrkans år en nådatid. Kyrkan känner vår svaghet, och ger oss de återkommande fastetiderna för att kärlekens låga inte skall slockna på hjärtats altare. Denna flammande låga – tänd av Anden – uppväcker inom människan en häftig kärlek till allt skapat. En kärlek som rör själen till tårar när den ser splittringen i människorna. Men det är också på detta altare som högmodet kan uppstå – den svåraste lidelsen – såsom det uppror mot Gud som ledde till Lucifers fall uppstod i själva himlen.

*

Lidelserna är i den asketiska litteraturen en beteckning för det goda hos människan som blivit blockerat och felriktat. I grund och botten finns bara två lidelser: habegäret och högmodet. Tillsammans drar de in människan i ett oavbrutet kretsande kring sig själv. En djävulsk strömvirvel drar ner henne i egots djupa mörker där intighetens iskyla dödar alla relationer. Jaget tar upp all plats och blir den absoluta storheten i tillvaron. Allt och alla betraktas av den

lidelsetyngda människan som ting att nyttja. Till och med Gud blir ett föremål som är till för människans skull. Hela världen förslavas med människan som despot. I groteska former av andlighet befäller människan Gud att handla i enlighet med hennes egna förvända önskningar.

Och likväl har lidelserna del i det goda, det höga, det vackra, det sköna. Därför får de inte krossas – det vore att krossa det Gud har skapat. De måste istället befrias och renas. Människans djupaste och starkaste livsenergi kan då återfå den riktning för vilken hon är skapad: den självutgivande kärlekens. Så blir människan världens läkare istället för dess förstörare. "Enbart kärleken övervinner människornas splittring", säger Maximos Bekännaren.

När profeterna talar till oss under julfastan, som nu tar sin början och varar fram till julnatten, är det inte för att de vill förminska våra liv. Att fatta några beslut om begränsning, kan bli början till en större frihet. När livet blir enklare vinner det mer av tyngd. Återhållsamhet i det yttre öppnar mot större rymder i det inre. Och det räcker, säger de erfarna, med små steg. I ett berömt ord säger en av ökenfäderna: "Jag väljer hellre en lätt askes som varar länge, än en som är mödosam i början och snabbt tar slut."

Bakom bruket att fasta finns en rad självklarheter. Endast den som lär sig avstå kan uppskatta det goda. Det gäller även på relationernas område. När den äldre andliga litteraturen uppmanar oss att inte inleda relationer med för många människor, är det inte av förakt för den mänskliga gemenskapen men av respekt. Vi förmår inte släppa in hur många vänner som helst i våra liv. Då vinner vi aldrig verklig vänskap, bara ytliga bekantskaper.

Fastan är en tid när vi ser över våra liv. Utvärderar och inventerar. Om vi märker att vi fått svårare med uppmärksamheten, om blick och tanke ideligen flanerar, frågar vi efter orsaken. Har hastigheten blivit så hög att varje möte stannar vid en episod? Fastan kallar oss att dra en gräns för våra liv, några streck i almanackan. Det kan räcka med några små ingrepp, det viktiga ligger i kontinuiteten. I advent har vi fyra veckor till förfogande – inte fyra dagar.

*

Låt oss återvända till profeterna, adventstidens huvudpersoner. Historien är deras arena, emedan Gud är historiens Gud. Profetens tal består inte av djupsinniga spekulationer om Guds väsen eller välfunna argument för Guds existens. Han väcker minnet till liv av hur Gud i historien har handlat med sitt folk. Berättelserna om hur människor har mött Guds närvaro på ett sätt som förvandlat deras liv är profetens viktigaste underlag när han påtalar att världen kan se annorlunda ut och att Gud är att lita på.

Profeten lutar sig med andra ord mot historien. Hans berättelse ljuder av *tremendum et fascinosum*: på samma gång förfärande och förunderligt har Gud gång på gång ingripit och visat sin trohet. Som teologen Jayne Svenungsson uttrycker det i sin bok *Den gudomliga historien*: "Historien framstår som ett drama där minnet av Guds handlingar i det förgångna inte bara ger mening åt nuet, utan också gör det möjligt att orientera sig framledes i historien." Profeterna i Israel, konstaterar hon, företräder en syn som bygger på övertygelsen att det är i historien mer än i naturen, som vi lär känna Gud.

Profeten är en människa som har ett förhållande till det Ord som skapat världen och som ensamt förmår återlösa den. I detta Ord ger Gud sig till känna för profeten, drar honom till sig, älskar honom och sänder honom för att låta alla som vill lyssna förstå att de är älskade av den Älskande. Profeten blir därmed Guds medåterlösare av världen. Sötman i Guds ord är den

lidelsefulla kärleken. Ordet vibrerar av Guds patos för sin skapelse. Beskt blir Ordet när det avvisas. "Men de ville inte lyssna och hörde inte på mig: alla följde de sina onda och hårda hjärtan"¹, klagar Jeremia, som nu blir en narr på skådebanan. "Jag har blivit till ständigt åtlöje, alla gör narr av mig."²

Profeten är en teckengestalt. För vår skull har Gud gjort några till profeter.³ Med betoning på *några*. Och, kunde man tillägga efter att ha läst profeternas historia: *Förbarma dig, Herre, över den du kallar till profet!* Är det svårt att förstå varför Mose tvekar? Liksom Jeremia. Eller varför Jona vill fly det profetiska uppdraget. Eller varför den störste profeten av alla, Jesus från Nasaret, våndas i sin ångestnatt: "Ta denna bågare ifrån mig."

På samma gång som endast några kallas till profeter, har vi alla möjlighet att profetera.⁴ "Om ändå hela Herrens folk vore profeter"⁵, utbrister Mose. Varje kristen, född av Anden, äger en profetisk potential. Varje människa kan – om hon vill – få ett förhållande till Guds ord. I det förhållandet tar hon emot Guds kärlek för att ge den vidare. Hon blir mun för det Ord som aldrig upphör att säga: "Med evig kärlek har jag älskat dig."⁶ Hon får det sår i sitt hjärtat som drabbar Gud varje gång hans ord föraktas och förkastas.

Herrens ord kom till mig. Så börjar profetens bana. Så börjar också livet som kristen, en människas vandring med Gud och förhållande till den helige Ande. Och där börjar det avgörande skedet i frälsningens historia, som adventstiden på nytt riktar våra blickar mot: "Ordet blev människa och bodde bland oss."⁷ Ordet, som var i begynnelsen, som var hos Gud och som *var* Gud; det Ord genom vilket allt är till och som ger allting ljus: Jesus Kristus, han som kallas det levande Ordet, träder in i historien i en given tid och på en bestämd ort.

Det är därför uttrycket "Herrens ord kom till mig", närhelst vi möter det i Gamla testamentet, lika gärna kan läsas: *Kristus kom till mig*. Profeterna har ett förhållande till Kristus – före Jesus. När det heter om de tidiga profeterna att de "liksom såg den Osynlige"⁸, syftar det på Jesus. Han som är "född av Fadern före all tid"⁹, är närvarande i den heliga historien innan han föds av jungfrun i tiden. Han *är* det Ord som kommer till profeterna, som intar deras hjärtan och gör dem levande. Och som blir deras livskärlek.

*

"I Ordet var liv..."¹⁰ I julnatten låter Kyrkan oss på nytt höra Johannesprologens ord i sin liturgi: En människa blir levande, verkligt levande, först när Guds ord letar sig in i hennes hjärta. Det Ord som kommer till oss, inte bara som idéer och tankar, men i materiell form, som "kött". Julen är det människoblivna Ordets högtid, och kanske ett av de bästa sätten att ta vara på dess förberedelsetid är att med lite större uppmärksamhet läsa och lyssna till bibeltexterna som ges under denna period. I vår kommunitet följer vi ett *lektionarium*, en läsningsplan, med tre dagliga bibeltexter. Adventstidens profet framför andra är Jesaja, och vi lyssnar under

¹ Jer 11:8.

² Jer 20:7b.

³ 1 Kor 12:28.

⁴ jfr 1 Kor 14:31.

⁵ 4 Mos 11:29.

⁶ Jer 31:3.

⁷ Joh 1:14.

⁸ Heb 11:27.

⁹ Den nicenska trosbekännelsen.

¹⁰ Joh 1:4.

denna tid till ett urval av texter från dennes profetbok. Hos Jesaja finner vi de klaraste förutsägelseerna i Gamla testamentet om en kommande Messias, något som adventstidens evangelist, Matteus, tar fasta på. Epistelläsningarna är hämtade från de två Thessalonikerbrev, som vi läser i dess helhet, och från Andra Petrusbrevet. Samtliga dessa brev av Paulus har en eskatologisk laddning: de uppehåller sig vid tidens slut och Guds rikes definitiva genombrott.

Om vi inte alltid har utrymme för att läsa samtliga texter i lektionariet, rekommenderar jag att vi försöker göra det just under adventstiden. Vi kommer att märka hur de flätas in i varandra, och har en gemensam verkan på hjärtat: igen och igen möter vi maningen till vaksamhet, koncentration och klarsyn. När Anden genom Ordet drar i hjärtat under advent, vaknar en djupare längtan. Och när kärleken vaknar framstår åtskilligt som mindre viktigt. Det är den Älskade vi söker efter och vill behaga. Vi känner då igen oss i brudens ord i Höga Visan: "Jag sökte honom som mitt hjärta har kär, jag fann honom och höll honom fast." Eller i bönen från Psalm 84 med vars ord vi alltid förbereder oss för mässan: "Ett enda ber jag Herren om, detta begär jag..."

*

Därtill har en stor gåva getts oss genom att vår första tidebönsbok för advent nu har kommit. Genom sina antifoner, hymner och böner riktar den oss ännu tydligare mot adventstidens ärende. I de dagliga bönerna flätas de två linjerna: Kristus *har* kommit – och han *skall* komma åter! Och han *kommer* oavbrutet sin kyrka till mötes, både som barnet som föds i Betlehem och som Konungen på skyn. Guds rikes tempus är alltid presens. Adventstiden får därmed en trefaldig prägel: Kristus *har kommit*, Kristus *skall komma* åter, Kristus *kommer* ständigt till oss i våra hjärtan och i vår gudstjänst.

Tidebönsboken för advent består av dagliga böner för de två första veckorna, och därefter ett särskilt urval av psaltarpsalmer, antifoner och böner dag för dag under perioden 17-24 december. Under denna period sker en förtätning under adventstiden när ljus faller över det första förbundets profetior. Det speglas inte minst i de så kallade *O-antifonerna*, fyllda av förundran, som ger karaktär åt Marias lovsång i vespren den 17-23 december. De är sju till antalet, en för varje dag, och är uppkallade efter sitt inledande ord. I var och en av dem åkallas Herren med ett nytt namn, hämtat ur de gammaltestamentliga Kristusprofetierna. Löftet om Immanuel, Gud med oss, får sin uppfyllelse i jungfru Marias son. Hela denna tid vill samtidigt förnya vår väntan efter den dag när Kristus skall komma åter i härlighet.

Beroende på när adventstiden börjar infaller den 17 december på olika veckodagar från år till år. Det innebär att det uppstår några dagars mellanrum från den andra adventsveckans tideböner fram till den serie som inleds den 17 december. Efter den andra veckan återgår man därför till Advent I, så många dagar som återstår till den 17 december. Jag påminner om att *Tideböner för advent*, som är en provutgåva i digitaltryck, kan beställas som bok men också i pdf-form för ipad eller telefon.

*

När julen så småningom når sin fullbordan med firandet av Epifania den 6 januari, ser vi fram emot en särskild högtid på Nya Slottet. Vi kommer den dagen att presentera, inviga och ta i bruk vår nya stora tidebönsbok för ordinarie tid under året. I de fyra provutgåvor som vi

använt det senaste året har under hösten skett en hel del bearbetningar, och de fyra delarna är nu samlade i en volym som inom kort trycks i ett vackert och slitstarkt klotband. Efter nästa 20 år av tideböner i Bjärka-Säby får därmed Ekumeniska Kommuniteten sin första "egna" tidebönsbok. Vi hoppas många av er vill dela glädjen med oss när vi tar denna i bruk. Högtiden tar sin början kl 15 på Trettondedag jul, med bland annat ett föredrag om Kristus i Psaltaren av pastor Lennart Thörn från Göteborg, det blir kaffe & tårta, och inför kvällens vesper invigs tidebönsböckerna av biskop Martin Lönnebo.

Men nu ligger den rika adventstiden först framför oss, då vi bland annat intensifierar firandet av Basileiosliturgin. Första och andra torsdagen i advent firas ökenmässan i S:ta Annas kapell i Linköping, den 10 december firas liturgin både i Göteborg och Stockholm, och den 17 december i Köpenhamn. Det kanske mest karaktäristiska draget i denna gudstjänst är "utväljandet av Lammet". Prästen korsar sina händer över brödkorgen med orden "Må Herren utvälja åt sig ett felfritt lamm." Därefter utväljs ett av bröden och lindas i duken under församlingens tillbedjan. Varje gång det upprepas blir vi på nytt ögonvittnen till det stora undret i Betlehem: "Hon lindade honom och lade honom i en krubba..."¹¹

Gud utvalde sin Son före tidens början, till att födas av jungfrun, och när tiden var inne föddes han till världen för att bli vår Frälsare. I advent gör vi rum i våra liv för att det ska finnas plats för honom som kommer till världen med "en stor glädje för hela folket".¹²

Med dessa rader vill jag nu önska er alla en rikt välsignad adventstid och en glädjefylld Kristi födelses fest!

I Kristus förbundne i nådens advent,

¹¹ Luk 2:7.

¹² Luk 2:10.